

իրանց սովորական ձևով շարունակում են իրանց բարբառաբանությունը, կողոպտելու և հարստահարութիւնները: Բ. Իրան հրատարակած բոլոր միջոցները առանց որ և ինչ գործադրութեան մնացին այն պարզ պատճառով, որ նրանց չեն գործադրում: Նա այդպիսով անպատճառ կը գայ ժամանակ և կը հասնի այն րոպէն, երբ ներուպան իր ձեռքը կտանի հայոց ինքիւրը, և Կ. Պոլսի հայերը թէ յուսահատութեամբ են, բայց աչքի առաջ ունենում ներուպանի հայոց գործի մէջ խառնվելը, դիտարկութիւն ունեն այստեղ մէկ մեծ լրագիր հրատարակել ֆրանսերէն լեզուով, որը ներուպանի առաջ ազգային օրհան կը դառնայ:

«Temps» լրագրի Կ. Պոլսի թղթակիցը զըրում է հետեւեալը.

«Արբազան Հասունը Կաթօլիկ հայոց պատերազմը նշանակալիւ առիթով, հանդիսանոր իրաւով տեսակցութիւն ունեցաւ սուլթանի հետ: Պարզ նկատել են, որ արբազան Հասունը Արդիւլ-Համիդի հետ խօսած ժամանակ, միշտ աշխատել է զանցառութեան տակ և չարտասանել—հայ—բառը: Մի հաստատ դիտարկութեամբ, իր հօտի մասին խօսած ժամանակ, նա բացառապէս կաթօլիկ բառն էր գործածում: Արբազանի այս վարմունքը չը պէտք է զարմացնէ ձեր այն ընթերցողներին, որոնք դեռ կարողացել են պահել իրանց մտքում մի որ և է յիշատակ այն բոլոր յօդուածներին, որ «Temps» լրագիրը գրել է հասունեան հարցի մասին: Հայոց ազգը միշտ և ամենայն իրաւամբ յարձակվել է ս. Հասունի այն դիտարկութեան դէմ, որով նա, յօգուտ հռոմէական պրօպագանդայի, ձեռնուած է կործանել ազգային զգացմունքը, և այս պատճառով է, որ ես միշտ ամենայն թախանձանք աշխատել եմ ցոյց տալ այն տարօրինակ պատշաճ, որ գործում է մեր քաղաքականութիւնը այս անպիտան գործին աշխարհ ու եռանդուն օգնութիւն տալով:

«Հայոց լրագիրները բոլորովին պարզ կերպով արտայայտում են իրան զայրոյթը այս ազգայնութեան ուրացման մասին: Նա կը բաւականանաւ այդ լրագիրներին յօդուածներին միայն մէկը քննելով, որ տպւած է «Մասիս» սուլթան—Հասունեանները յաղթական հանդիսացան, ստում է այս լրագիրը, ս. Հասունը ներկայացաւ սուլթանին, և մի ծառ խօսեց, որի մէջ նա իրան կաթօլիկաց պատրիարք է անուանում, առանց յիշելու—հայ—անունը: Այս բանը մեզ բնաւ չէ զարմացնում, մասնաւոր, որ նա ծնունդով հայ է, և որ նա յայտնի է իբրեւ ազգային եկեղեցու ամենաերեւելալ թշնամի, և այժմ նա մի պաշտօն է յանձն առել, որով պէտք է մի մեծ հասարակութիւն կազմի, որի անդամները բողոք կացած կը լինեն կաթօլիկ հայերից, ասորիներից, յոյներից և ուրիշ շատերից. և այդ հասարակութիւնը ոչինչ ազգութեան չի պատկանի, և միայն կը կրի իր վրա կաթօլիկ է տիկն է տուր:—

«Նշագլխաւ յայտնի է, հռոմէական եկեղեցին ոչինչ ազգութիւն չէ ձանադում: Նրա սխառութիւնը կայանում է նրանում, որ ժողովրդներին հպատակեցնել իր օրէնքներին, խլի նրանցից նրանց ազգային բնաւորութիւնը, դրա փոխարէն տալ նրանց կաթօլիկ բնաւորութիւն, և այսպէսով իրազորէն տնտեսական տիրապետութիւնը: Կաթօլիկութիւնը կէտարութիւն է, և ս. Հասունն էլ նրա հաւատարմութիւնը փոխէ. առանց կամքի, առանց սեփական համոզման, նա ամբողջապէս անձնատուր է Հռոմի հրամաններին:

«Հայոց ազգութիւնը յիշված չէ ս. Հասունի ձառի մէջ, բայց փոյթ է. Հասունի հօտը շատ էլ չէ կարող պարծնել այդ ազգութեան անդամներով:»

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ՀԵՂԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Մեր ազգայնոց մանաւանդ Հայաստանի մէջ բնակողաց խորին ուշադրութիւնը կուզեմ հրաւիրել այնպիսի ինքրոյ մը վրա, որ Հայ ազգին վերաբերութիւն ունեցող գործոց մէջ ամէն անցաւոր խնդրէ վեր է, և մեր ազգային գոյութեան համար իսկ ամենամեծ կարեւորութիւն ունի: Իրաւ է որ պատմութիւնն ու աւանդութիւնն ազգի մը մեծ իրաւունքներ կուտան իւր հայրենի երկրին վերաւ, բայց դարերն և աշխարհավարութիւնը դիւրաւ կը քննեն այդ յիշատակները, մանաւանդ ներկայ դարու մէջ, որ ամեն կերպիւ զրական և նիւթական է, եթէ ներքին է այսպիսի բացառութիւն մը գործածել: Բընակութիւն և հողատիրութիւն, ահա այն երկու նիւթական հօդ միջոցներն որով ազգ միւր հայրենիքին տէր կը մնայ, մինչև անգամ ինչպէս մեք՝ քաղաքական ամեն անկախութիւն կորուսանելէ ետեւ: Պատմութիւնն և աւանդութիւնը երկարորէն կը խօսին իւրաքանչիւրի մը Ասորեստանի վրա. բայց եթէ այսօր Հրեաստան և Ասորեստան չունեմք, պատճառը միայն այն է թէ դարերն ու պարագայները փոխուած են, այլ և վառն զի այդ անուններով ձանչուած երկիրներն այժմ իրենց հին բնակիչներէն կամ խիստ քիչ կը պարունակեն և կամ բնաւ, և թէ այդ տեղիւրու հողն այժմ բոլորովին օտար ձեռաց մէջ կը գտնուի: Գաղափարաց այս կարգին մէջ մինչև աստիճան մը, թէ և անկատար կերպիւ, կրնայ մեկնուիլ Հայաստանի Քիւրդստան աւանդը տրուելն ալ: Աշխարհացոյց քարտէսներու վրա ակնարկ մը նետել բաւական է տեսնելու թէ պարագայներն և աշխարհավարութիւնը մինչև ուր տարած են քիւրդներն, որք Օսմանեան Հայաստանի մէջ այժմ մէկ կողմէն մինչև Մասիս լեռան մօտերն և միւս կողմէն մինչև Տէրափմ կը տարածին, առանց նկատելու այդ երկու կէտերուն միջև գտնուած տեղիւրը: Արդ, թէպէտ այս պարագայիս մէջ բացառիկ պատճառներ կան՝ որք Հայոց իրաւունքը կուտան այդ անուանափոխութիւնը մերժելու, ոչ նուազ ստոյգ է, իբրեւ ընդհանուր կանոն, թէ ազգի մը գոյութեան իրաւունքը չը կրնար միայն պատմութեան և աւանդութեանց վրա հիմնուած լինիլ, այլ պէտք է որ այդ ազգի իւր հայրենի երկրին վրա ընդարձակապէս բնակութիւն ունենայ և ընդարձակապէս հողատէր լինի անդ:

Միւս կողմէն մեր ազգային գոյութեան պատմութեան մէջ կարեւոր տեղ մը պիտի բռնէ սա տխուր ճշմարտութիւնն ալ թէ Հայք պարագայից բերմամբ, և կամ աւելի ծիշդ է ըսել՝ ստիպմամբ, այնպիսի ընթացք մը բռնուած են, որ իւր գոյութիւնը պահպանելու գող ազգի մը բռնելու ընթացից բոլորովին հակառակն էր: Խուռներած թողած եմք մեր հայրենիքն, ուր մնացած ազգայինք այնքան քիչ հող տարած են հողատիրութեան, և ուր հողն ամենամեծ մասամբ օտարի ձեռք կը գտնուի այժմ: Նոյն աւելի Հոսանքն է որ կը շարունակէ տակաւին ոչ միայն արտաքին այլ և ներքին պատճառներով: Գաղթականութիւնն ոչ ևս իբրեւ հարկ, այլ և իբրեւ սովորութիւն դարձած է և երբ Հայ ազգութեան մը ջնջման մէջ շահ ունեցող զաւառն աշխարհավարութիւն մ'ամենայն ինչ 'ի գործ կը դնէ Հայաստանի մէջ միայն երկրի անունը Հայոց թողու, որպէս զի օր մ'ալ իրաւունք ունենայ այդ անունն ալ վերջնականապէս գրաւելու, մեր հայաստանից խնդն և տգէտ ազգայինք կամաւ այդ թակարարին մէջ կ'իյնան իրենց հողերն Եւրոպայ մասն մասն անդ Քրդաց վաճառելով, որպէս զի աղքատութեան մէջ առժամանակեայ սըւփոփանք մը գտնեն:

Արդ, մեր նպատակն է զգուշացնել մեր ազգայիններն այդ վնասակար հակամիտութեան դէմ, և այս ալ ոչ թէ պարզապէս

քաղաքական նպատակի մը համար, զի մեք Հայոց բազմամարդութեան և հողատիրութեան քաղաքականապէս անմիջական կարեւորութիւն տալ չեմք ուզեր, այլ և իրենց անտեսական օգտին և ազգային պահպանութեան շահուն համար:

1.—Հայոց ազգային գոյութիւնն աւելի դիւրաւ կը պահպանուի իրենց հայրենի երկրին մէջ, քան թէ օտար ժողովրդաց օվկեանոսին մէջ: Որպէս զի Հայք իրենց հայրենի երկրին մէջ մեծ ոչ միայն ազգային զգացմամբ, այլ և շահով, պէտք է որ հողատէր լինին անդ. հետեւաբար, հողատիրութիւնը կարեւոր է Հայոց իրենց ազգային գոյութիւնը կարենալ պահպանելու համար: Այս խորհրդածութիւնն ընկող, ազգային գոյութիւնը պահպանելու հարկն ապացուցանելու հոգէն աղաւ կը նկատմք զմեզ, իբրեւ Հայ մը, որ Հայոց կը խօսի:

2.—Այն ազգը միայն լաւ կը պահէ իւր գոյութիւնն, որ իւր նախահայր թողած ժառանգութիւնները պահելու մէջ ամենէն աւելի յաջողակութիւն ցուցած է: Արդ, Հայաստանի հողն, անոր ընդուն ու կործին պէս, մեր նախահայր մէկ ժառանգութիւնն է. ուստի այդ հողը պահել կարեւոր է մեր ազգային գոյութիւնն ապահովելու համար. և ինչպէս որ հայ մը չքաղաքութիւնը պատրուակ բռնելով չը կրնար իւր կործինը կամ լեզուն վաճառել, պէտք է որ նոյն պատրուակաւ իւր հողը վաճառէ, երբ հողատէր է նոյն իսկ իւր հայրենի երկրին մէջ, այլ պահէ զայն իբրեւ հայրական թանկագին ժառանգութիւն:

3.—Ազգային գոյութիւն մ'ոչ միայն բարոյական գորութեամբ կը պաշտպանուի, այլ և նիւթական հարստութեան արտադրած գոյութեամբ: Արդ՝ հողն հարստութեանց ամենէն կարեւորն է, իբրեւ ամենէն տեւական և ամենէն հաստատունն—ուստի, ազգ մը եթէ կը փափաքի իւր գոյութիւնը պահպանել, պէտք է նախ այդ նիւթական գորութիւնը պահպանել կամ ձեռք անցնէ:

4.—Հողը միայն նիւթ մը, վաճառք մը չէ, այլ և սկզբունք մը, գաղափար մը: Արդ, զայն վաճառել, նիւթը նիւթոյ հետ փոխանակել է, բայց միանգամայն վրայ տալով այդ սկզբունքը, գաղափարը:

5.—Հողը թէ քաղաքական և թէ անտեսական տեսակէտով, անհատական անկախութիւն և ազատութիւն կ'ենթադրէ: Նա որ հողատէր է, աւելի ինքնուրոյն կը գործէ, աւելի ազատ է քան այն մարդն, որ ստիպուած է աշխատել ուրիշի մը հողին վրա, մանաւանդ երբ սա իւր ցեղին թշնամի ցեղէ մ'է: Արդ այդ անձնական անկախութիւնն ու ազատութիւնը պահպանելու բնականաբար անհրաժեշտ է ազգային գոյութիւնն ալ պահպանելու կարենալու համար. հետեւաբար, պէտք է որ ազգ մը հողատէր լինի իւր հայրենիքին մէջ, եթէ կուզէ իւր գոյութիւնը պահպանել:

6.—Ազգութիւնը նկատելով իբրեւ էակ մը, հողն անոր մարմինն է, ինչպէս որ լեզուն, պատմութիւնն, աւանդութիւնը և մինչև աստիճան մ'ալ կործին այդ էակին հոգին են: Արդ, ինչպէս որ մարմին չունեցող էակները գործ չունեն այս աշխարհիս մէջ, չեն կրնար ազգաց շարքին միջ տեղ ունենալ այն ժողովուրդներն, որք իրենց հայրենի երկրին մէջ հողատէր չեն և այն ժողովուրդք, որք իրենց քաղաքական անկախութիւնը կորսնցնել և առանց հողութեամբ կամ գաղթականութեամբ իրենց հողին ալ մէկ մեծ մասը կը կորսնցնեն: Հաշմ կամ վերաւորաւ մարմին մ'են միայն: Հաշմ կամ վերաւորաւ մարմին մ'են միայն: Արդ, հայրենասիրութիւնն զգացում մ'է, որ միայն կրնայ պաշտպանել ազգային գոյութիւնը: Նրբ ունեք այդ զգացումը դպրոցներու

մէջ միայն կը փնտռեն, մեք ամեն տնտեսագիտաց հետ համոզուած եմք որ հողատիրութիւնն աւելի շոյալիկի, աւելի տեւական կերպիւ կարտադրէ զայն:

8.—Նկատելով Հայաստանի Հայոց այն երկու կարգերն, որոնց մին իւր հողը վաճառած կամ որ և է կերպիւ իւր ձեռքէն հանած է՝ իւր երկրին մէջ մնալով հանդերձ, իսկ միւսը զայն վաճառելէ կամ որ և է կերպիւ իւր ձեռքէն հանելէ ետեւ նաեւ գաղթած է, կը տեսնեմք որ առաջինը տնտեսական և բարոյական տեսակէտով ստորին դիրք մը ստացած է. իսկ երկրորդն ընդհանրապէս իւր ազգութիւնն ալ կորսնցուցած է: Արդ, այս երկու վիճակներն ալ ազգակործան են, թէ և տարբեր աստիճաններով:

9.—Իբրեւ հետեւութիւն այս սկզբանց, կրնեմք թէ հարուստ դրամատէր մը պէտք չէ աղքատ հողատէրի մը հետ բաղդատուի: Նախ, վառն զի, ինչպէս տեսնեմք, հողն և դրամը համարժէք չեն. երկրորդ, դժուարաւ կրնայ ցուցուիլ աղքատ հողատէր մը, որ իւր հողը վաճառած լինելուն պատճառաւ հարուստ դրամատէր մ'եղած լինի: Ընդհակառակն, Հայաստանի հազարաւոր Հայք կենդանի վիպիներ են թէ վայրկեական տիրութեամբ իրենց հողը վաճառելէ կամ ուրիշ կերպիւ ձեռք հանելէ ետեւ, աւելի թշուառացած են:

10.—Վերջապէս Այլ վառն Հայաստանի միջ խառն կալուածապետութիւնը (Տաճիկ. բաւարի) վերահաստատուելու անուղակի փորձ փորձելով և մեծապէս յաջողելով—արդէն գործնական ապացոյցը տուած են այն կարեւորութեան, զոր Հայք՝ իբրեւ ամենէն աւելի շահ ունեցող՝ պէտք էր տալին և պէտք է տան հողատիրութեան 'ի Հայաստան:

Այս չափը՝ թէ և համառօտիւ բացատրուած բաւական է մեզ՝ արդարացիելու համար այն հետեւեալները, զորս երկրորդ յօդուածի մը մէջ յայտնելու պատիւը պիտի ունենամք:

(Մասիս)

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մէկ երկուստարը անգլիոսի, մաքրելով ձեռնոցները պետութեան մը և չը սպասելով նրանց ցամաքելուն՝ հաղնում է նրանց. յետոյ նկատելով ձեռնոցի վրա մէկ թիւի կտոր և կամենալով կորել այդ թիւը, մտնեցրեց ձեռք մտնել և ամբողջ ձեռնոցը իսկոյն կրակ ընկաւ: Երկուստարը աղջկը փախցաւ, և կամենալով կրակը հանգսնել սեղմեց ձեռքը և իսկոյն միւս ձեռքն էլ կրակ ընկաւ, և նախ քան թէ օգնութիւն կը հասցնէին, նա բաւականին վնասվեցաւ:

Նոր տարվայ գիւղերը Չատամի մօտ ձմեռներին պարահանդէս կայացաւ, ուր մասնակցում էին 59 անձեր, որոնց տարիքը եթէ միայն գումարները, կը գոյանայ 4,259 տարի: Միջին թիւով ամեն մի ձմեռ տարիքը 70-ի էր հասնում: Պարահանդէսը լուսաղէմին վերջացաւ: Նշանաւորն է այն բանը, որ այս բոլոր պարերը անշայտ են ներկայ նոր սերունդին:

«ՄԵԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻԶԱԶԳԱՅԻՆ, ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՒՆ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 4 փետրվարի: Պետական բանկի 50% տոմսին առաջին շրջանի արժէ 93% ր., երկրորդ 927% ր., երրորդ 93 ր. 50 կ., չորրորդ 933% ր., ներքին 50% առաջին փոխառութեան տոմսին արժէ 229 ր., երկրորդ 228 ր. 25 կ., արեւելեան առաջին փոխառութեան տոմսին արժէ 91 ր. 25 կ., երկրորդ 91 ր. 25 կ., երրորդ 91 ր. 1/8 կ., ոսկին արժէ 7 ր. 63 կ.: Ռուսաց 1 ռուբլ Լոնդոնի վրա արժէ 253 1/3 պէնս. Ռուսաց 100 ռուբլ Գերմանիայի վրա արժէ 219 մարկ 7/8 պէնս. Փարիզի վրա 272 ֆրանկ:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՄԵՐՈՒՆԻ